

**ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної
роботи та післядипломної освіти
доктор медичних наук, професор

С.І. Доан

31 березня 2021 року

**ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ІСПИТУ
ДО АСПІРАНТУРИ**

Галузь знань:	22 – Охорона здоров'я
Спеціальність:	222 – Медицина
Спеціалізація: (наукова спеціальність):	внутрішні хвороби
Рівень вищої освіти:	третій (освітньо-науковий)

Схвалено рішенням Вченої ради
від 31.03.2021 (протокол № 10)

Київ – 2021

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: д.мед.н., професор Батушкін В.В.
д.мед.н., професор Пузанова О.Г.

Програму вступного іспиту в аспірантуру за спеціальністю «Внутрішні хвороби» обговорено та схвалено на засіданні кафедри внутрішніх та професійних хвороб ПВНЗ «Київський медичний університет» 26
березня 2021 року, протокол № 8.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Внутрішні хвороби належать до неінфекційних захворювань (НІЗ), епідемія яких спостерігається скрізь у світі. Саме серцево-судинні хвороби, різні форми раку, цукровий діабет і захворювання дихальної системи визнано провідними НІЗ, оскільки вони є основою формування глобального тягаря хвороб. В Україні НІЗ зумовлюють рівень загальної смертності на 86,0%, смертності населення працездатного віку – на 62,4%.

Медико-соціальна значущість захворювань внутрішніх органів визначає необхідність вдосконалення наукового супроводу і ресурсного забезпечення на всіх рівнях надання медичної допомоги населенню. Підготовка медичних, наукових і науково-педагогічних кадрів за спеціальністю «Внутрішні хвороби» відповідає основним напрямкам розвитку та потребам системи охорони здоров'я України, є важливим компонентом системи безперервної медичної освіти та безперервного підвищення якості медичної допомоги.

Основою програми вступного іспиту в аспірантуру за спеціальністю «Внутрішні хвороби» є програма післядипломного навчання лікарів за цією спеціальністю.

Зміст програми охоплює питання організації терапевтичної допомоги, теоретичні основи внутрішньої медицини, питання доказової профілактики, діагностики та лікування респіраторних, серцево-судинних, ревматичних захворювань, хвороб органів травлення, нирок, кровотворної і ендокринної систем, у т. ч. онкологічних і професійних захворювань, їх вікові аспекти, питання клінічної фармакології, інтенсивної терапії і реанімації, які є необхідними для комплексної оцінки знань вступників до аспірантури.

Список літератури, наведений в кінці програми, містить сучасні наукові та науково-методичні вітчизняні і закордонні джерела, в т. ч. підручники, навчальні посібники, інформаційні ресурси доказової медицини тощо.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Код курсу і розділу	Назва курсу і розділу
01	Організація терапевтичної допомоги населенню
01.01	Загальні питання організації медичної допомоги населенню України. Основні напрями реформування системи охорони здоров'я. Принципи роботи лікувально-профілактичних закладів. Рівні надання терапевтичної допомоги. Система фармакологічного нагляду
01.02	Функціональні обов'язки лікаря-терапевта. Оформлення медичної документації. Статистична звітність. Санітарно-просвітня робота
01.03	Державні програми профілактики в охороні здоров'я. Реабілітація хворих терапевтичного профілю. Денні стаціонари та стаціонари вдома як сучасні форми надання терапевтичної допомоги
01.04	Організація швидкої та невідкладної допомоги населенню України
01.05	Диспансеризація: планування, аналіз ефективності

01.06	Принципи лікарсько-трудової експертизи. Експертиза тимчасової та постійної втрати працездатності
02	Теоретичні основи внутрішньої медицини. Перспективи наукових досліджень
02.01	Генетичні основи внутрішніх хвороб
02.02	Імунологічні основи внутрішніх хвороб
02.03	Алергія. Механізми алергічних реакцій
02.04	Імунітет і його різновиди, принципи імунокорекції
02.05	Особливості перебігу та лікування внутрішніх хвороб у осіб похилого і старечого віку
03	Хвороби органів дихання. Діагностика та лікування на засадах доказової медицини. Перспективи наукових досліджень
03.01	Методи обстеження органів дихання
03.02	Гострі респіраторні захворювання
03.03	Хронічне обструктивне захворювання легень
03.04	Пневмонії
03.05	Бронхіальна астма
03.06	Хвороби плеври. Плеврити
03.07	Нагнійні захворювання легень. Абсцеси легень. Бронхоектатична хвороба. Емпієма плеври
03.08	Інтерстиційне захворювання легень. Фіброзивний альвеоліт
03.09	Професійні хвороби легень: пневмоконіози, пилові бронхіти, екзогенні альвеоліти
03.10	Паразитарні та грибкові захворювання легень
03.11	Синдром апное уві сні
03.12	Дихальна недостатність
03.13	Легеневе серце. Тромбоемболія легеневої артерії
03.14	Саркоїдоз органів дихання
03.15	Муковісцидоз
03.16	Гострий респіраторний дистрес-синдром
03.17	Особливості перебігу і лікування хвороб органів дихання у підлітків, осіб похилого і старечого віку
04	Серцево-судинні захворювання (ССЗ). Діагностика та лікування на засадах доказової медицини. Перспективи наукових досліджень
04.01	Методи обстеження серцево-судинної системи
04.02	Основи електрокардіографії
04.03	Основи ехокардіографії
04.04	Артеріальна гіпертензія
04.05	Гіпертензивні кризи
04.06	Атеросклероз
04.07	Ішемічна хвороба серця
04.08	Гострі коронарні синдроми
04.09	Нейроциркуляторна дистонія
04.10	Серцево-судинні захворювання в перименопаузному періоді
04.11	Некоронарогенні хвороби міокарда: міокардити, кардіоміопатії, міокардіофіброз
04.12	Інфекційний ендокардит
04.13	Хвороби перикарда

04.14	Вроджені вади серця
04.15	Набуті вади серця
04.16	Фібриляція і тріпотіння передсердь. Надшлуночкова тахікардія
04.17	Шлуночкова екстрасистолія. Шлуночкова тахікардія
04.18	Блокади серця
04.19	Лікування окремих порушень серцевого ритму та провідності
04.20	Особливості перебігу ССЗ у підлітків, осіб похилого і старечого віку.
04.21	Хронічна серцева недостатність
05	Хвороби органів травлення. Діагностика та лікування на засадах доказової медицини. Перспективи наукових досліджень
05.01	Методи обстеження органів травлення
05.02	Ендоскопічні методи дослідження шлунково-кишкового тракту
05.03	Гастроезофагеальна рефлюксна хвороба. Ахалазія кардії
05.04	Функціональна диспепсія. Гастрити. Дуоденіти
05.05	Виразкова хвороба
05.06	Функціональні біліарні розлади. Хронічний некалькульозний холецистит. Жовчокам'яна хвороба
05.07	Диференційний діагноз жовтяниць і холестазу
05.08	Хронічний гепатит. Алкогольна хвороба печінки. Неалкогольна жирова хвороба печінки
05.09	Цироз печінки. Синдроми гепатоцелюлярної недостатності та портальної гіпертензії
05.10	Хронічний панкреатит
05.11	Целиакія. Синдром надлишкового бактеріального росту
05.12	Синдром подразненого кишечника
05.13	Неспецифічний виразковий коліт. Хвороба Крона
06	Хвороби нирок. Діагностика та лікування на засадах доказової медицини. Перспективи наукових досліджень
06.01	Методи дослідження нирок
06.02	Гломерулонефрит
06.03	Інфекції сечовивідних шляхів. Хронічний пієлонефрит
06.04	Нефролітіаз
06.05	Амілоїдоз нирок
06.06	Нефропатія вагітних
06.07	Хронічна хвороба нирок. Хронічна ниркова недостатність
06.08	Гостра ниркова недостатність
06.09	Особливості перебігу та лікування хвороб нирок у осіб похилого і старечого віку
07	Хвороби органів кровотворення. Діагностика та лікування на засадах доказової медицини. Перспективи наукових досліджень
07.01	Методи обстеження гематологічних хвороб
07.02	Анемії
07.03	Гемобластози. Лімфома Ходжкіна, неходжкінські лімфоми
07.04	Геморагічний синдром. Вазопатії
07.05	Синдром дисемінованого внутрішньосудинного зсідання крові (ДВЗ)
07.06	Лімфаденопатії. Лейкопенія, нейтропенія. Агранулоцитоз

07.07	Променева хвороба
08.	Хвороби ендокринної системи та обміну речовин. Доказові діагностика та лікування. Перспективи наукових досліджень
08.01	Методи дослідження ендокринних залоз
08.02	Гіпоталамічний синдром. Гіпоталамо-гіпофізарна кахексія. Акромегалія. Хвороба Іценко-Кушинга. Гіперпролактинемія. Нецукровий діабет
08.03	Дифузний токсичний зоб. Гіпотиреоз. Тиреоїдити
08.04	Цукровий діабет
08.05	Коми при цукровому діабеті
08.06	Хвороба Аддісона. Первинний альдостеронізм. Феохромоцитома
08.07	Ожиріння. Метаболічний синдром
09	Ревматичні хвороби. Діагностика та лікування на засадах доказової медицини. Перспективи наукових досліджень
09.01	Методи обстеження в ревматологічній клініці
09.02	Гостра ревматична лихоманка
09.03	Хронічна ревматична хвороба серця. Набуті вади серця
09.04	Системні захворювання сполучної тканини. Системний червоний вовчак. Системна склеродермія. Дерматоміозит (поліміозит). Хвороба Шегрена. Хвороба Шарпа
09.05	Системні васкуліти. Неспецифічний аортоартеріїт (хвороба Такаюсу). Гігантоклітинний артеріїт (хвороба Гортон). Вузелковий поліартрит. Гранулематоз з поліангіітом (хвороба Вегенера). Мікроскопічний поліангіїт. Еозинофільний гранулематоз з поліангіітом (синдром Чарджа-Строс). Васкуліт Шенляйн-Геноха. Хвороба Кавасакі
09.06	Ревматоїдний артрит
09.07	Спондилоартрити: анкілозивний спондилоартрит (хвороба Бехтерева), псоріатичний артрит
09.08	Спондилоартрити: реактивні артрити, хвороба Рейтера
09.09	Інфекційні та паразитарні артрити
09.10	Дрібнокристалічні артропатії. Подагра
09.11	Остеоартроз. Остеопороз
10	Онкологічні хвороби. Діагностика та лікування на засадах доказової медицини. Перспективи наукових досліджень
10.01	Рак легень
10.02	Рак стравоходу
10.03	Рак шлунка
10.04	Злоякісні пухлини гепатобіліарної системи та жовчовивідних шляхів
10.05	Рак підшлункової залози
10.06	Рак кишечника
11	Інтенсивна терапія і реанімація в клініці внутрішніх хвороб
11.01	Раптова серцева смерть
11.02	Гостра серцева недостатність. Кардіогенний шок. Серцева астма. набряк легень
11.03	Гостра судинна недостатність. Синкопальні стани. Фатальні порушення ритму та провідності серця
11.04	Гіпертензивні кризи
11.05	Пароксизмальні аритмії серця
11.06	Гостра дихальна недостатність

11.07	Напад бронхіальної астми. Астматичний статус
11.08	Тромбоемболія легеневої артерії
11.09	Легенева кровотеча
11.10	Спонтанний пневмоторакс
11.11	Гострі алергічні реакції. Медикаментозна хвороба
11.12	Кропивниця
11.13	Набряк Квінке
11.14	Анафілактичний шок
11.15	Шлунково-кишкова кровотеча
11.16	«Гострий живіт»
11.17	Печінкові коми. Печінкова енцефалопатія
11.18	Алкогольна кома
11.19	Діабетичні коми
11.20	Тіреотоксичний криз. Гостра недостатність надниркових залоз
11.21	Гостра ниркова недостатність
11.22	Гостра затримка сечі. Ниркова еклампсія
11.23	Отруєння гемолітичними отрутами, сильними кислотами та лугами
11.24	Отруєння опіатами, препаратами психотропної дії
11.25	Отруєння сполуками важких металів, окисом вуглецю, хлорованими вуглеводами

Перелік питань

для проведення вступного іспиту в аспірантуру для осіб, які вступають на навчання на третьому освітньо-науковому рівні вищої освіти для здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 222 – Медицина

1. Принципи та основні напрями реформування системи охорони здоров'я України. Рівні та сучасні форми надання медичної допомоги пацієнтам терапевтичного профілю. Функціональні обов'язки лікаря-терапевта.
2. Державні програми профілактики в охороні здоров'я. Диспансеризація та реабілітація хворих терапевтичного профілю в Україні. Експертиза тимчасової та постійної втрати працездатності.
3. Організація швидкої та невідкладної допомоги населенню України.
4. Формулярна система та система фармакологічного нагляду в Україні.
5. Імунітет, його різновиди, методи дослідження, принципи корекції.
6. Особливості перебігу та діагностики внутрішніх хвороб у осіб похилого і старечого віку. Основні геріатричні синдроми.
7. Ендоскопічний і ультразвуковий методи діагностики хвороб внутрішніх органів.
8. Рентгенологічні методи дослідження в сучасній терапевтичній клініці. Комп'ютерна томографія (КТ). Метод ядерного магнітного резонансу і магнітно-резонансна томографія (МРТ). Поняття про позитронно-емісійну томографію (ПЕТ-КТ).
9. Радіоізотопні методи діагностики захворювань внутрішніх органів.
10. Дослідження функції зовнішнього дихання. Функціональні проби в пульмонологічній клініці.

11. Негоспітальна пневмонія: визначення, етіологія, патогенез, клінічні групи, клінічні прояви та їх особливості в залежності від збудника. Ускладнення. Стандарти діагностики і лікування.
12. Особливості перебігу, діагностики та лікування пневмонії в пацієнтів похилого та старечого віку.
13. Нозокоміальна пневмонія: визначення, етіологія, патогенез, особливості перебігу та лікування в залежності від збудника.
14. Бронхіальна астма: визначення, етіологія, патогенез, класифікація, клінічна картина (в залежності від важкості захворювання), діагностика, диференційний діагноз, принципи та стандарти лікування, ускладнення.
15. Напад бронхіальної астми: невідкладна допомога на догоспітальному етапі. Астматичний статус.
16. Хронічне обструктивне захворювання легень (ХОЗЛ): етіологія, патогенез, клінічна картина, діагностика, диференційний діагноз, лікування, профілактика.
17. Плеврити: етіологія, патогенез, класифікація, клінічна картина, діагностика, диференційний діагноз, лікування. Емпієма плеври.
18. Інтерстиційне захворювання легень. Фіброзивний альвеоліт. Саркоїдоз органів дихання. Муковісцидоз. Сучасні підходи до діагностики та лікування.
19. Рак легень: первинна профілактика, групи ризику, скринінг і діагностика, лікування, прогноз.
20. Дихальна недостатність: визначення, класифікація, етіологія, патогенез, діагностика, диференційний діагноз, лікування. Гострий респіраторний дистрес-синдром.
21. Тромбоемболія легеневої артерії (ТЕЛА): фактори ризику, етіологія, патогенез. Класифікація, клінічні прояви та диференційна діагностика різних форм ТЕЛА.
22. Стандарт діагностики ТЕЛА. Лікування ТЕЛА: тромболітична, антикоагулянтна терапія, хірургічне лікування. Первинна і вторинна профілактика.
23. Легеневе серце: класифікація, етіологія, патогенез, діагностика, диференційна діагностика, первинна та вторинна профілактика.
24. Спонтанний пневмоторакс: етіологія, патогенез, діагностика, диференційна діагностика, невідкладна допомога.
25. Легенева кровотеча: етіологія, фактори ризику, патогенез, діагностика, диференційна діагностика, невідкладна допомога.
26. Електрокардіографія (ЕКГ): механізми формування, основні та додаткові відведення. Методи пролонгованої реєстрації ЕКГ.
27. Ехокардіографія (ехоКГ): методики проведення, покази, протипокази.
28. Інвазивні методи дослідження серця і крупних судин (коронарографія, вентрикулографія, аортографія, ангіопульмонографія). Параметри центральної гемодинаміки.
29. Навантажувальні проби в кардіологічній клініці: покази та протипокази.

30. Основні фактори ризику передчасної смерті і серцево-судинних хвороб. Загальний кардіоваскулярний ризик, його оцінка, корекція. Дисліпідемія, гіперліпопротеїнемія, гіперліпідемія. Інсулінорезистентність, метаболічний синдром.
31. Атеросклероз: етіологія, фактори ризику, патогенез, основні локалізації бляшок. Первинна профілактика.
32. Артеріальна гіпертензія (АГ): класифікації за причиною виникнення, ступенем підвищення артеріального тиску, ураженням органів-мішеней. Стандарт діагностики АГ: правила вимірювання артеріального тиску, стратифікація серцево-судинного ризику, оцінка ураження органів-мішеней. Фармакотерапія АГ: основні класи антигіпертензивних препаратів, їх клінічна фармакологія та сучасні стандарти використання.
33. Вторинна АГ: класифікація, особливості діагностики, умови надання медичної допомоги.
34. Есенційна АГ (гіпертонічна хвороба): особливості клінічних проявів. Профілактика, діагностика та лікування. Диспансерний нагляд, експертиза працездатності. Показання до госпіталізації.
35. Гіпертензивний криз: визначення, класифікація, лікування.
36. Ішемічна хвороба серця (ІХС): етіологія, патогенез, класифікація. Сучасні інтервенційні методи діагностики ІХС.
37. Раптова коронарна смерть: визначення, фактори ризику. Невідкладна допомога при зупинці кровообігу та дихання.
38. Стабільна стенокардія напруження. Клінічні прояви, класифікація, програма діагностики, фармакотерапія, диспансерний нагляд. Хірургічне лікування хронічної ІХС: різновиди втручань.
39. Нестабільна стенокардія: класифікація. Окремі форми стабільної ІХС (вазоспастична, мікрovasкулярна, рефрактерна стенокардія).
40. Гострий коронарний синдром (ГКС): визначення, класифікація. Причини дестабілізації атеросклеротичної бляшки. Біохімічні маркери некрозу міокарда.
41. ГКС без елевaції сегмента ST: клінічні, ЕКГ- та біохімічні діагностичні критерії. Програма діагностики, етапи медичної допомоги. Фармакотерапія, інтервенційні та хірургічні методи лікування.
42. ГКС із стійким підйомом сегмента ST: клінічні, ЕКГ- та біохімічні діагностичні критерії. Етапи медичної допомоги, програма діагностики та лікування.
43. Інфаркт міокарда: класифікація, клінічні варіанти. Зміни на ЕКГ на різних стадіях розвитку. Медична допомоги на догоспітальному етапі. Ранні та пізні ускладнення, їх діагностика та профілактика.
44. Нейроциркуляторна дистонія: діагностика, диференційний діагноз, лікування.
45. Міокардит: етіологія, патогенез, класифікація, ускладнення. Клінічні прояви різних форм захворювання. Діагностика: значення параклінічних методів. Диференційний діагноз. Лікування. Вторинна профілактика.

46. Дилатаційна кардіоміопатія: етіологія, патогенез, клінічні прояви. Діагностика: значення лабораторних тестів, ехоКГ, МРТ, сцинтиграфії міокарда, ендоміокардальної біопсії. Диференційний діагноз. Лікування.
47. Гіпертрофічна кардіоміопатія: етіологія, патогенез, класифікація. Клінічні прояви, діагностика, диференційний діагноз. Ускладнення. Прогноз. Лікування: медикаментозне, хірургічне, імплантація кардіостимулятора, кардіовертера-дефібрилятора.
48. Інфекційний ендокардит: етіологія, фактори ризику, патогенез, класифікація, клінічні прояви. Діагностика, диференційний діагноз. Умови надання медичної допомоги. Покази до оперативного лікування. Особливості антибактеріальної терапії в залежності від збудника. Первинна та вторинна профілактика.
49. Перикардити: етіологія, патогенез, клінічні прояви. Умови надання медичної допомоги. Діагностика, диференційна діагностика. Лікування. Показання до перикардіоцентезу і оперативного лікування. Первинна та вторинна профілактика.
50. Вроджені вади серця в дорослих: дефект міжпередсердної перетинки, дефект міжшлуночкової перетинки, відкритий артеріальний проток, коарктація аорти, стеноз легеневої артерії. Гемодинамічні порушення, клінічні прояви, діагностика. Ускладнення (легенева гіпертензія, синдром Ейзенменгера). Хірургічне лікування: різновиди втручань, покази і протипокази.
51. Мітральні вади серця: етіологія, патогенез, порушення гемодинаміки, клінічні прояви, діагностика, класифікація. Хірургічне лікування: різновиди втручань, покази і протипокази.
52. Вади аортального клапану: етіологія, патогенез, порушення гемодинаміки, клінічні прояви, діагностика, класифікація. Хірургічне лікування: різновиди втручань, покази і протипокази.
53. Порушення ритму серця: класифікація. Шлуночкова екстрасистолія, пароксизмальна тахікардія (надшлуночкова, шлуночкова): клінічна картина, порушення гемодинаміки, ЕКГ-діагностика, лікування.
54. Порушення провідності серця: класифікація, клінічні прояви та ЕКГ-діагностика різних варіантів і ступенів атріовентрикулярної блокади та блокади ніжок пучка Гіса. Напад Морганьї-Едемса-Стокса: невідкладна допомога.
55. Фібриляція і тріпотіння передсердь: етіологія, класифікація, клінічні прояви, ускладнення. Вибір стратегії лікування. Покази до відновлення синусового ритму, оцінка безпеки і вибір способу відновлення на догоспітальному етапі, показання до госпіталізації. Особливості антикоагулянтної та антиаритмічної фармакотерапії.
56. Гостра серцева недостатність: класифікація, етіологія, патогенез. Клінічна картина, діагностика, диференційний діагноз різних форм. Кардіогенний шок, серцева астма, набряк легень: невідкладна допомога.

57. Хронічна серцева недостатність (ХСН): класифікація, особливості клінічних проявів у залежності від клінічної стадії і варіанту ХСН, функціонального класу тощо. Стандарти діагностики. Прогноз.
58. Лікування пацієнтів з ХСН: програма фармакотерапії, роль фізичних тренувань. Покази та протипокази до кардіохірургічного лікування, трансплантації серця, імплантації допоміжних пристроїв, пристрою ресинхронізації шлуночків, кардіовертера-дефібрилятора.
59. Синкопальні стани: причини, диференційна діагностика, ведення пацієнтів на засадах доказової медицини.
60. Гастроезофагеальна рефлюксна хвороба: класифікація, діагностика, диференційна діагностика, лікування, ускладнення. Стравохід Барретта.
61. Рак стравоходу: фактори ризику, клінічні прояви, діагностика, лікування.
62. Функціональна диспепсія: визначення, клінічні прояви, сучасні підходи до діагностики та лікування, прогноз.
63. Хронічний гастрит: етіологія, класифікація, клінічні прояви, діагностика, лікування, прогноз.
64. Рак шлунка: фактори ризику, стратегії профілактики, класифікація, діагностика, лікування, прогноз.
65. Пептична виразка: виразкова хвороба та симптоматичні виразки шлунка та дванадцятипалої кишки. Етіологія, фактори ризику, патогенез, клінічні прояви, діагностика, лікування, ускладнення.
66. Шлунково-кишкова кровотеча: діагностика, диференційна діагностика, невідкладна допомога. Фактори ризику, первинна та вторинна профілактика.
67. «Гострий живіт»: диференційна діагностика, невідкладна допомога на догоспітальному етапі.
68. Жовчокам'яна хвороба: етіологія, патогенез, класифікація, клінічна картина, діагностика, лікування, ускладнення. Диференційна діагностика та невідкладна допомога при печінковій кольці.
69. Жовтяниця: різновиди, патогенез, диференційний діагноз. Діагностична і лікувальна тактика ведення пацієнта з жовтяницею.
70. Синдром холестазу: патогенез, клінічні прояви, лабораторні маркери, різновиди (внутрішньопечінковий, позапечінковий). Діагностична і лікувальна тактика ведення пацієнта з холестазом.
71. Неалкогольна жирова хвороба печінки: класифікація, сучасні методи діагностики, диференційний діагноз, прогноз, роль немедикаментозних і медикаментозних методів профілактики та лікування.
72. Хронічний гепатит: визначення, класифікація, основні клінічні та лабораторні синдроми, діагностика, диференційний діагноз. Лікування (сучасні підходи, програми, технології, засоби). Ускладнення. Первинна та вторинна профілактика. Експертиза працездатності.
73. Цироз печінки: визначення, класифікація, основні клінічні та лабораторні синдроми, діагностика, диференційний діагноз, сучасні підходи та засоби лікування. Ускладнення. Первинна та вторинна профілактика. Експертиза працездатності.

74. Злоякісні новоутворення гепатобіліарної системи та жовчовивідних шляхів: етіологія, клінічні прояви, діагностика, диференційний діагноз, лікування.
75. Синдром гепатоцелюлярної недостатності: патогенез, клінічні прояви, лабораторні маркери, діагностична і лікувальна тактика. Печінкова енцефалопатія.
76. Портальна гіпертензія: патогенез, клінічні прояви, діагностична і лікувальна тактика. Диференційна діагностика асциту, спленомегалії. Портокавальна енцефалопатія.
77. Хронічний панкреатит: етіологія, патогенез, клінічні прояви, діагностичні критерії, диференційний діагноз, лікування, ускладнення, прогноз, експертиза працездатності.
78. Рак підшлункової залози: фактори ризику, клінічні прояви, діагностика, диференційна діагностика, лікування.
79. Синдром подразненого кишечника (СРК): фактори ризику, патогенез, клінічні прояви, класифікація, діагностичні критерії, прогноз, «симптоми тривоги», ускладнення, принципи лікування, диференційоване лікування різних форм СРК.
80. Запальні захворювання кишечника (неспецифічний виразковий коліт, хвороба Крона): етіологія, патогенез, клінічні прояви (кишкові, позакишкові), діагностика, диференційний діагноз, ускладнення. Сучасні підходи та засоби лікування.
81. Целіакія. Синдром надлишкового бактеріального росту. Визначення, клінічні прояви, діагностика, первинна та вторинна профілактика.
82. Рак кишечника: фактори ризику, стратегії профілактики, технології скринінгу, методи діагностики, клінічні прояви, ускладнення, лікування.
83. Нефролітіаз: етіологія, патогенез, клінічні прояви, діагностика, лікування, ускладнення.
84. Ниркова колька: клінічна картина, діагностика, диференційна діагностика, невідкладна допомога на до госпітального етапі.
85. Мікроальбумінурія і швидкість клубочкової фільтрації як фактори кардіоваскулярного ризику.
86. Нефротичний синдром: визначення, патогенез, клінічні та лабораторні ознаки, класифікація, патогенетичне лікування.
87. Нефробиопсія: методики проведення, показання та протипоказання, діагностична цінність методу.
88. Амілоїдоз нирок: етіологія, патогенез, класифікація, клінічні прояви, діагностика, диференційний діагноз, лікування, прогноз.
89. Гломерулонефрити: класифікації, етіологія, патогенез, клінічні прояви, діагностика, диференційний діагноз, лікування, прогноз.
90. Хронічний пієлонефрит: етіологія, патогенез, класифікація, клінічна картина, діагностика, диференційний діагноз, лікування, прогноз.
91. Хронічна хвороба нирок (ХХН): визначення, етіологія, класифікація. ХХН як фактор кардіоваскулярного ризику. Хронічна ниркова недостатність (ХНН): класифікація, патогенез, основні клінічні прояви

та лабораторні показники на різних стадіях. Гемодіаліз, трансплантація нирки: покази та протипокази.

92. Гостра ниркова недостатність: етіологія, патогенез, основні клінічні прояви, діагностика, лікування.
93. Нефропатія вагітних: патогенез, класифікація, клінічні прояви, діагностика, лікування.
94. Вікові зміни функціонального стану нирок, Особливості перебігу та лікування хвороб нирок у осіб похилого віку.
95. Класифікація анемії. Постгеморагічна анемія: клінічні прояви, діагностика, лікування.
96. Гемолітичні анемії: класифікація, етіологія, патогенез, механізми внутрішньосудинного та внутрішньоклітинного гемолізу, особливості клінічних проявів і лабораторної діагностики, принципи лікування.
97. Залізодефіцитна та В12-фолієводефіцитна анемії: етіологія, патогенез, класифікація, клінічна картина, діагностика, лікування. Поняття про анемію хронічного захворювання та механізми її розвитку.
98. Хронічні лейкози: хронічний мієлобластний лейкоз, хронічний лімфобластний лейкоз. Етіологія, патогенез, класифікація, клінічна картина, діагностика, диференційна діагностика, лікування. Бластний криз.
99. Диференційна діагностика пурпури. Ідіопатична тромбоцитопенічна пурпура (хвороба Верльгофа): етіологія, патогенез, клінічна картина, діагностика, диференційний діагноз, лікування. Пурпура як прояв системних васкулітів і незапальних васкулопатій.
100. Гемофілії: класифікація, етіологія, патогенез, клінічна картина, діагностика, диференційний діагноз, лікування.
101. Гострі лейкози: етіологія, морфологічний субстрат, патогенез, різновиди, стадії, клінічні прояви. Діагностична цінність стеральної пункції, методів досліджень кісткового мозку, трепанобіопсії. Лікування. Критерії повної клініко-гематологічної ремісії.
102. Гострі лейкози: диференційна діагностика гіперпластичного синдрому (лімфаденопатії, спленомегалії) та синдрому недостатності кісткового мозку (анемії, геморагічного синдрому, синдрому дисемінованого внутрішньосудинного згортання крові та інфекційних ускладнень).
103. Лімфоми: етіологія, патогенез, різновиди (лімфогранулематоз і неходжкінські лімфоми, їх класифікація), стадії, клінічні прояви, діагностика, диференційний діагноз. Діагностична цінність дослідження лімфовузлів (клінічного, морфологічного), кісткового мозку, методів променевої діагностики. Лікування. Прогноз.
104. Лейкопенія, нейтропенія: визначення, причини, диференційний діагноз. Агранулоцитоз: визначення, етіологія, патогенез, класифікація, клінічні прояви, діагностика, диференційний діагноз. Ускладнення (некротична ентропатія, пневмонія, гепатит). Лікування. Прогноз.
105. Променева хвороба: визначення, етіологія, патогенез, класифікація, клініко-морфологічні прояви. Віддалені наслідки опромінення.

106. Гіпоталамічний синдром: причини, патогенез, класифікації (за етіологічним принципом, провідними клінічними проявами, важкістю, перебігом), ускладнення. Діагностика, диференційна діагностика. Лікування. Прогноз, експертиза працездатності. Профілактика.
107. Нецукровий діабет: етіологія, патогенез, класифікація, діагностика, диференційна діагностика, лікування, прогноз.
108. Акромегалія: етіологія, патогенез, первинна профілактика, стадії, клінічні прояви, ускладнення. Діагностика, лікування, прогноз, експертиза працездатності.
109. Хвороба Іценка-Кушинга: визначення, етіологія, патогенез, клінічні прояви, ускладнення. Діагностика, диференційний діагноз (синдром Іценка-Кушинга тощо). Лікування. Прогноз, експертиза працездатності. Профілактика.
110. Гіперпролактинемія: клінічне значення, особливості діагностики, принципи лікування.
111. Гіпоталамо-гіпофізарна кахексія (пангіпопітуїтаризм, хвороба Симондса): етіологія, патогенез, клінічні прояви. Діагностика, диференційний діагноз. Лікування. Прогноз. Профілактика.
112. Дифузний токсичний зоб (хвороба Грейвса, Базедова хвороба): фактори ризику, патогенез, клінічні прояви, класифікація, Діагностика, диференційний діагноз, лікування. Ускладнення: тиреотоксичний криз (причини, патогенетичні механізми, клінічні прояви, прогноз). Експертиза працездатності. Профілактика.
113. Гіпотиреоз: етіологія, патогенез, клінічні прояви, ускладнення. Діагностика, диференційний діагноз. Лікування. Прогноз, експертиза працездатності. Профілактика.
114. Цукровий діабет (ЦД): номенклатура, епідеміологія, класифікації. Етіологія, фактори ризику (генетичний, ожиріння тощо). Основні ланки патогенезу: панкреатична недостатність, інсулінорезистентність. ЦД як фактор кардіоваскулярного ризику. Патогенез ускладнень.
115. Цукровий діабет 1 типу: особливості клінічного перебігу та діагностики. Принципи лікування, інсулінотерапія. Профілактика ускладнень.
116. Цукровий діабет 2 типу: критерії діагностики, основні клінічні прояви, ускладнення. Принципи та стандарти лікування.
117. Діабетичні коми (гіпоглікемічна, гіперглікемічна / кетоацидотична, гіперосмолярна, лактаcidотична): патогенез, клінічні прояви, діагностика, лікування. Невідкладна допомога на догоспітальному етапі.
118. Хвороба Аддісона (хронічна недостатність кори наднирників, первинний гіпокортицизм): класифікація, етіологія, клінічні прояви, перебіг, діагностика, диференційна діагностика, лікування.
119. Гостра недостатність кори наднирників (аддісонічний, або гіпоадреналовий криз): причини, патогенез, клінічна картина, діагностика, диференційна діагностика, лікування.

120. Первинний альдостеронізм: епідеміологія, етіологія, патогенез, основні клінічні синдроми, діагностика (лабораторні та інструментальні тести), диференційна діагностика, медикаментозне та хірургічне лікування.
121. Феохромоцитома: номенклатура, етіологія, патогенез, клінічні форми (пароксизмальна, стабільна) та симптоми, ускладнення. Діагностика, диференційна діагностика: лабораторні тести, фармакологічні проби, інструментальні методи дослідження. Лікування.
122. Гостра ревматична лихоманка. Визначення, епідеміологія, етіологія, патогенез. Первинна профілактика. Класифікація, діагностичні критерії. Клінічні особливості ураження суглобів, серця, нервової системи. Диференційний діагноз. Лікування. Профілактика інфекційного ендокардиту.
123. Ревматоїдний артрит. Визначення, епідеміологія, патогенез, клінічні прояви (суглобові, позасуглобові). Класифікація. Діагностичні критерії. Рання оцінка ризику розвитку ерозивного персистуючого артриту. Діагностичне і прогностичне значення імунологічних тестів (ревматоїдний фактор, антитіла до цитрулінвмісних білків). Оцінка активності захворювання, критерії ремісії.
124. Ревматоїдний артрит: особливі форми (синдром Фелті, синдром Стілла). Ревматоїдний васкуліт. Клінічні прояви, лабораторні ознаки, діагностика, диференційна діагностика.
125. Ревматоїдний артрит: сучасна стратегія лікування. Принципи та засоби базисної терапії (традиційні синтетичні, біологічні), використання глюкокортикоїдів (ГК) і нестероїдних протизапальних засобів (НПЗЗ). Значення модифікації стилю життя.
126. Спондилоартрити: аксіальний (хвороба Бехтерева, або анкілозивний спондилоартрит) і периферичний (псоріатичний артрит, інші). Ознаки запального болю в спині. Визначення рухливості різних відділів хребта і болючості крижово-клубових з'єднань. Рання (дорентгенологічна) діагностика сакроіліїту. Діагностична цінність визначення HLA-B27, офтальмологічного обстеження.
127. Спондилоартрити: клінічні та рентгенологічні особливості ураження периферичних суглобів у разі псоріатичного артриту, ентеропатичних, реактивних, ювенільних артритів. Хвороба Рейтера.
128. Спондилоартрити: сучасні технології і стандарти лікування.
129. Артрити, пов'язані з інфекцією (інфекційні, реактивні): етіологія, фактори ризику, патогенез. Вірусні артрити: перебіг і прогноз. Клінічні особливості ВІЛ-асоційованих артритів.
130. Мікрокристалічні (сольові) артрити: особливості клінічного перебігу. Диференційна діагностика подагричного та інфекційного артриту.
131. Подагра: етіологія, патогенез (механізми розвитку гіперурикемії, організовані, фактори ризику загострень), діагностичні критерії, класифікація, принципи та цілі лікування. Напад подагричного артриту, подагричний статус, «гостра подагрична нирка»: лікування. Базисна терапія подагри.

- Корекція загальних факторів ризику, антигіпертензивної та антитромбоцитарної терапії в пацієнтів з подагрою.
132. Остеоартроз (ОА): епідеміологія, етіологія, патогенез, класифікація, клінічна картина, діагностика, диференційна діагностика. Ускладнення. Стандарти лікування ОА великих суглобів і суглобів кистей.
 133. Остеопороз: епідеміологія, фактори ризику, класифікація, діагностика, ускладнення. Первинна та вторинна профілактика.
 134. Системний червоний вовчак: визначення, фактори ризику, патогенез, класифікація, діагностичні критерії, клінічні прояви, диференційна діагностика. Принципи та стандарти лікування. Режими ГК-терапії. Профілактика. Медикаментозний вовчак. Неонатальний вовчак. Червоний вовчак.
 135. Системна склеродермія: етіологія, патогенез, класифікація, діагностичні критерії, клінічні прояви, диференційна діагностика. Принципи та стандарти лікування. Фактори ризику несприятливого прогнозу. Феномен Рейно. CREST-синдром. Перехресний синдром Шарпа.
 136. Дерматоміозит (поліміозит): етіологія, патогенез, класифікація, діагностичні критерії, клінічні прояви, диференційна діагностика, лікування, профілактика.
 137. Хвороба та синдром Шегрена: етіологія, патогенез, класифікація, діагностика, клінічні прояви, імунологічні маркери, диференційна діагностика, лікування, профілактика.
 138. Системні васкуліти (СВ). Номенклатура, класифікація, діагностична тактика за припущення СВ. Особливості клінічних проявів різних СВ. Диференційна діагностика з вторинними васкулітами та незапальними васкулопатіями. Умови надання медичної допомоги, принципи та технології лікування.
 139. Неспецифічний аортоартеріт (хвороба Такаюсу). Гігантоклітинний артеріт (хвороба Гортон). Номенклатура, патогенез і патоморфологія, діагностичні критерії, клінічні прояви, ускладнення, лікування.
 140. Вузелковий поліартрит. Хвороба Кавасакі. Номенклатура, патогенез і патоморфологія, фактори ризику, діагностичні критерії, клінічні прояви, ускладнення, лікування, прогноз, профілактика.
 141. Геморагічний васкуліт (хвороба Шенляйн-Геноха). Номенклатура, етіологія, патогенез і патоморфологія, фактори ризику, діагностичні критерії, класифікація, клінічні прояви, ускладнення, лікування, прогноз, профілактика.
 142. Ганулематоз з поліангіітом (хвороба Вегенера). Мікроскопічний поліангііт. Еозинофільний гранулематоз з поліангіітом (синдром Чарджа-Строс). Номенклатура. Патогенез і патоморфологія. Антинейтрофільні цитоплазматичні антитіла (АНЦА): різновиди, діагностична цінність. Класифікації, діагностичні критерії, клінічні прояви, диференційний діагноз. Принципи та технології лікування. Профілактика. Прогноз.

143. Сироваткова хвороба: етіологія, патогенез, клінічні прояви, діагностика, лікування.
144. Кропивниця, набряк Квінке: патогенез, клінічна картина, невідкладна допомога.
145. Анафілактичний шок: причини, клінічна картина, діагностика, невідкладна допомога. Профілактика.
146. Алкогольна кома: фактори ризику, патогенез, стадії, ускладнення. Перші симптоми, невідкладна допомога. Принципи лікування. Прогноз.
147. Отруєння гемолітичними отрутами: патогенез, клінічна картина, діагностика, лікування (невідкладна допомога, антидотна терапія), профілактика.
148. Отруєння сильними кислотами та лугами: патогенез, клінічна картина, діагностика, лікування (невідкладна допомога, антидотна терапія), профілактика.
149. Отруєння опіатами, психотропними препаратами: патогенез, клінічна картина, діагностика, лікування (невідкладна допомога, антидотна терапія), профілактика.
150. Отруєння сполуками важких металів: патогенез (шляхи потрапляння в організм, місцевий і резорбтивний токсичний вплив), загальні та специфічні клінічні симптоми. Невідкладна допомога. Антидоти.
151. Отруєння окисом вуглецю. Патогенез, групи ризику, клінічні симптоми в залежності від важкості отруєння. Ускладнення. Невідкладна допомога у вогнищі та поза зоною ураження. Антидотна терапія. Профілактика.
152. Отруєння хлорованими вуглеводнями: патогенез, клінічні симптоми в залежності від важкості отруєння. Невідкладна допомога. Інфузійна терапія, гемосорбція, гемодіаліз. Профілактика.

Критерії оцінювання

Вступний іспит в аспірантуру за спеціальністю «Внутрішні хвороби» проводиться в формі усної відповіді на чотири запитання екзаменаційного білета.

Оцінювання рівня знань вступників до аспірантури відбувається за критеріями «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно», причому:

оцінка **«відмінно»** ставиться за правильні і повні відповіді на всі запитання екзаменаційного білета. Вступник демонструє глибоке і повноцінне опанування програмного матеріалу, викладає його послідовно, грамотно і логічно, переконливо аргументує відповіді, пов'язуючи в них теорію з практикою, в т.ч. вміє застосовувати наявні знання для прийняття рішень у нестандартних клінічних ситуаціях, виявляє творчі здібності, самостійно розкриває власні обдарування і нахили;

оцінка **«добре»** ставиться за правильні, але неповні відповіді на запитання екзаменаційного білета, або за несуттєві огріхи чи неточності у визначенні понять і термінів, логічній послідовності відповіді тощо. Вступник вільно володіє програмним матеріалом, демонструє вміння порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію, самостійно

пов'язувати теорію з практикою, вільно розв'язує стандартні ситуаційні задачі. Відповідь може містити незначну кількість несуттєвих помилок, які вступник самостійно аргументовано виправляє;

оцінку **«задовільно»** вступник одержує за відповідь, яка демонструє знання і розуміння основного теоретичного матеріалу, але не засвоєння його деталей. Відповіді на запитання екзаменаційного білета переважно є правильними, але неповними або такими, що містять неточності у формулюваннях, огріхи подання матеріалу (значна кількість несуттєвих помилок, порушення логічної послідовності тощо);

оцінку **«незадовільно»** одержує вступник, який не знає чи не розуміє частини програмного матеріалу, тобто не дає відповіді на всі запитання екзаменаційного білета або допускає грубі помилки. Вступник невпевнений у відповіді, не знає наукових фактів, джерел і визначень, не демонструє наукового мислення, не пов'язує теорію з практикою, тобто виявляє низький рівень загальної і фахової компетентності.

Список рекомендованої літератури

1. Асоціація кардіологів України. Серцево-судинні захворювання. Класифікація, стандарти діагностики та лікування / За ред. В.М. Коваленка, М.І. Лутая, Ю.М. Сіренка, О.С. Сичова – К.: МОРИОН, 2016. – 192 с.
2. Болезни сердца и сосудов. Руководство Европейского общества кардиологов / пер. с англ. / под ред. Е.В. Шляхто. – М.: ГЭОТАР-Медиа, 2011. – 1480 с.
3. Ведение пациентов с дислипидемиями: обновленное руководство Европейского общества кардиологов и Европейского общества по борьбе с атеросклерозом (2016). – Кардиологический альманах – 2016. – С. 34-45.
4. Ведение пациентов с сердечной недостаточностью: обновленное руководство АНА/ACC/HFSA (2017). – Кардиологический альманах – 2017. – С. 249-260.
5. Древаль А.В. Эндокринные синдромы. Диагностика и лечение. – М.: ГЭОТАР-Медиа, 2014. – 416 с.
6. Ендокринологія: підручник для студентів ВМНЗ України IV рівня акредитації / за ред. П.М. Боднара. – Вінниця: Нова книга, 2010. – 464 с.
7. Етичний кодекс лікаря України // Здоров'я України, 2009.–№19. – С.30-31.
8. Избранные лекции по ревматологии / под ред. В.В. Бадюкина. – М.: Литерра, 2012. – 768 с.
9. Кардиология. Национальное руководство / Под ред. Ю.Н. Беленкова, Р.Г.Оганова. – М.: Гэотар-Медиа. – 2014. – 1232 с.
10. Клінічна гастроентерологія з основами ендоскопії та ультразвукової діагностики: навч. посібник / за ред. В.І. Вдовиченка. – Львів, 2012. – 358 с.
11. Клінічна гематологія: навч. посібник / М.Ю. Коломоєць, О.С. Хухліна, М.П. Антофійчук та ін. – Буков. держ. мед. ун-т. – Чернівці, 2008. – 211 с.

12. Клінічні рекомендації з діагностики та лікування гострої серцевої недостатності: оновлення 2014 року / О.М. Пархоменко, К.М. Амосова, Г.В. Дзяк та ін. // Укр. кардіологічний журнал. – 2014. – Додаток 2. – С. 5-27.
13. Кушаковский М.С. Аритмии сердца (Расстройства сердечного ритма и нарушения проводимости. Причины, механизмы, электрокардиографическая и электрофизиологическая диагностика, клиника. Лечение). Руководство для врачей / Изд. 2-е, дополн. // СПб.: ИКФ «Фолиант». – 1998. – 640 с.
14. Международная статистическая классификация болезней и проблем, связанных со здоровьем; 10-й пересмотр; [в 3 т.]. – М.: «Медицина», 1995. – (Каталогизация публикаций, Библиотечная служба ВОЗ).
15. Мэскел Н., Миллар Э. Руководство по респираторной медицине / пер. с англ. / под ред. С.Н. Авдеева. – М.: ГЭОТАР-Медиа, 2014. – 600 с.
16. Нарушения сердечного ритма и проводимости. Руководство для врачей / Под ред. О.С. Сычева // К., 2009 – 654 с.
17. Неотложные состояния в клинике внутренней медицины: уч. пособие / Н.И. Швец, А.В. Пидаев, Т.М. Бенца и др. – К., 2006. – 752 с.
18. Нефрология / под ред. Е. М. Шилова. – М.: ГЭОТАР-Медиа, 2007. – 688 с.
19. Новое в ведении пациентов с острой и хронической сердечной недостаточностью: руководство European Society of Cardiology (2016). – Кардиологический альманах – 2016. – С. 230-242.
20. Основы внутренней медицины: Учебник для студентов высш. мед. учеб. заведений IV уровней аккредитации, врачей-интернов, врачей общей практики / В.Г. Передерий, С.М. Ткач. – Вінниця: Нова книга, 2009. Т. 1: Заболевания органов дыхания. Заболевания органов пищеварения. Заболевания системы крови и кроветворных органов. Заболевания эндокринной системы. – 780 с.
21. Основы внутренней медицины: Учебник для студентов высш. мед. учеб. заведений IV уровней аккредитации, врачей-интернов, врачей общей практики / В.Г. Передерий, С.М. Ткач. – Вінниця: Нова книга, 2009. Т. 2: Заболевания системы кровообращения. Ревматические болезни. Заболевания почек. Общие вопросы внутренней медицины. – 784 с.
22. Основы внутренней медицины: Учеб. для студентов высш. мед. учеб. заведений IV уровней аккредитации, врачей-интернов, врачей общей практики / В.Г. Передерий, С.М. Ткач. – Вінниця: Нова книга, 2010. Т. 3: Дифференциальный диагноз и тактика ведения больных в клинике внутренней медицины. Острые и неотложные состояния в клинике внутренней медицины. – 1006 с.
23. Остеопороз в практике врача-интерниста / [В.В. Поворознюк, Н.В. Григорьева, Т.В. Орлик и др.]. – К., 2014. – 198 с.
24. Оцінка ефективності організації та надання первинної медико-санітарної допомоги (Методичні рекомендації) / Л.Ф. Матюха, Н.Г. Гойда, Г.О. Слабкий та ін. // МОЗ України. – К., 2011. – 47 с.

25. Передерий В.Г., Ткач С.М. Практическая гастроэнтерология: рук-во для врачей. – Винница: СПД Каштелянов А.И., 2011. – 776 с.
26. Применение новых пероральных антикоагулянтов при неклапанной фибрилляции предсердий: обновленное руководство European Heart Rhythm Association (2015). – Кардиологический альманах – 2016. – С. 326-341.
27. Про державні цільові програми / Верховна Рада України; Закон № 1621-15. – [Чинний від 18.03.2004, редакція від 02.12.2012]. – [Електронний ресурс]. – Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 25. – С. 352. – URL: <http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1621-15> – (Закон України).
28. Про затвердження Загальнодержавної програми «Здоров'я – 2020: український вимір». – [Електронний ресурс]: проект Закону України. – URL: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/Pro20120316_1.html#2
29. Рациональная диагностика и фармакотерапия заболеваний внутренних органов/под ред. О.Я. Бабака//Справочник врача «Семейный врач, терапевт». – 2-е изд., доп. – Т I. – К.: ООО «Доктор–Медиа», 2011. – 618 с.
30. Рациональная диагностика и фармакотерапия заболеваний внутренних органов / под ред. О.Я. Бабака // Справочник врача «Семейный врач, терапевт». – 2-е изд., доп. – Т II. – К.: ООО «Доктор–Медиа», 2011. – 454 с.
31. Рациональная диагностика и фармакотерапия заболеваний органов дыхания / под ред. Ю.И. Фещенко, Л.А. Яшиной . – К.: ТОВ «Доктор–Медиа». – 2007. – 430 с.
32. Ревматичні хвороби на синдроми / А.С. Свінціцький, О.Б. Яременко, О.Г. Пузанова, Н.І. Хомченкова. – К.: Книга плюс. – 2006. – 680 с.
33. Ревматология: клинические рекомендации / под ред. Е.Л. Насонова – М.: ГЭОТАР–Медиа, 2011. – 752 с.
34. Рекомендации по диагностике и лечению синкопе. – Кардиологический альманах – 2017. – С. 261-272.
35. Рекомендації Української асоціації кардіологів, Української асоціації ендокринних хірургів, Асоціації нефрологів України з диференціальної діагностики артеріальних гіпертензій 2014 / Є.П. Свіщенко, А.Е. Багрій, Л.М. Єна та ін. // Артериальная гипертензия. – 2014. – №3. – С. 64 – 93.
36. Рекомендации ESC по ведению больных с острым инфарктом миокарда с подъемом сегмента ST (2017). – Кардіолог. альманах – 2017. – С. 169-184.
37. Руководство Европейского общества кардиологов по профилактике, диагностике и лечению инфекционного эндокардита (2015): краткий обзор рекомендаций. – Кардиологический альманах – 2016. – С. 306-325.
38. Руководство европейских экспертов по профилактике сердечно-сосудистых заболеваний в клинической практике (2016): краткий обзор рекомендаций. – Кардиологический альманах – 2016. – С. 9-23.
39. Руководство Европейского общества кардиологов по ведению пациентов с фибрилляцией предсердий (2016). – Кардіолог. альманах – 2017. – С.154-168.

40. Руководство по кардиологии. Под ред. В.Н. Коваленко // К.: МОРИОН. – 2008. – 1424 с.
41. Руководство по лабораторным методам диагностики / Ред. А.А. Кишкун. – М.: ГЭОТАР-Медиа, 2014. – 760 с.
42. Руководство по медицинской профилактике / под ред. Р.Г. Оганова, Р.А. Хальфина. – М.: ГЭОТАР-Медиа, 2007. – 464 с..
43. Руководство по нефрологии / под ред. А.И. Дядыка, Е.А. Дядык.- К.: Четверта хвиля, 2011. – 600 с.
44. Свінціцький А.С. Діагностика та лікування захворювань системи крові: посібник для студентів та лікарів-інтернів / А.С. Свінціцький, С.А. Гусева, С.В. Скрипниченко та ін. – К.: Медкнига. – 2011. – 336 с.
45. Серцево-судинні захворювання у віковому аспекті: особливості діагностики та лікування. Лекції Української кардіологічної школи ім. М.Д. Стражеска / За ред.В.М.Коваленка // Київ. – 2011. – 211 с.
46. Сіренко Ю.М. Гіпертонічна хвороба і артеріальні гіпертензії. – Донецьк, 2011. – 304 с.
47. Сучасні класифікації та стандарти лікування розповсюджених захворювань внутрішніх органів / за ред. Ю.М. Мостового; Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова. – 16-е вид. – Вінниця: ДП «ДКФ», 2014. – 680 с.
48. Швець Н.І., Бенца Т.М., Пастухова О.А. Сучасні методи обстеження, техніка лікарських маніпуляцій та їх оцінка в клініці внутрішньої медицини: навч. посібник. – Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2014. – 400 с.
49. Швець Н.И., Скрыпник И.Н., Бенца Т.М. Фармакотерапия заболеваний пищеварительной системы в практике терапевта: учебное пособие. – К., 2007. – 648 с.